

al voltant de

els moviments socials

moviments socials

8

al voltant de

Moviments socials

L'Oficina de Desenvolupament i Cooperació és un servei de la Universitat de Lleida que va néixer l'any 1994 amb l'objectiu de sensibilitzar i formar la societat sobre qüestions relacionades amb el desenvolupament, la cooperació internacional i la solidaritat, entre d'altres. En aquesta línia, l'any 1999 es va crear el Centre de Documentació en Cooperació i Solidaritat (CDOCS) amb la idea de generar, rebre i distribuir coneixements entorn de diverses àrees temàtiques: educació, relacions internacionals, cooperació internacional, economia, agricultura, gènere, immigració, ecologia, història, etc. Per aquest motiu, posa a l'abast de tota la ciutadania de Lleida i comarques un fons bibliogràfic amb llibres, revistes, diaris especialitzats i material audiovisual, amb servei de préstec i amb una sala de consulta accessible a qualsevol persona interessada en els nostres àmbits temàtics.

La publicació d'aquest quadern ha comptat amb la col·laboració de:

Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Igualtat
Ajuntament de Lleida

Edita: Oficina de Desenvolupament i Cooperació
Centre de Documentació en Cooperació i Solidaritat
Universitat de Lleida
Centre de Cultures Transfronterer
Campus de Cappont
Edifici Annex
C/ Jaume II, 67
25001 Lleida
cdocs@int.udl.cat
<http://www.udl.cat/serveis/ODEC.html>

Consell Editor: Anabel Barrau Calvo, Núria Camps Mirabet, Ana Castro Pena, Sergio de Miguel Magaña, Carme Oliva Pedrico, Alba Panisello Cabrera, Cristina Saiz Cayuela, Àngels Sendra Ferrer.

Autor i autores: Pedro Ibarra, catedràtic emèrit de Ciències Polítiques de la Universitat del País Basc; Laura Marín, politòloga, i Marta Marquès, educadora social.

Fotos portada: Oscar Martinez Martinez

Diposit Legal: L-139-2004

ISSN: 1697-3054

El Consell Editor no comparteix necessàriament les opinions de les persones col·laboradores.

ÍNDEX

Presentació	5
El perquè dels moviments socials	7
¿Qué son los movimientos sociales? Por Pedro Ibarra	9
Els moviment socials a les Terres de Ponent des de finals dels anys 90 Per Laura Marín i Marta Marquès	11
Bibliografia disponible al CDOCS	61
Webgrafia	63

PRESENTACIÓ

Al voltant de... és una col·lecció de quaderns monogràfics i divulgatius que aborden des d'una perspectiva rigorosa i objectiva qüestions rellevants de la conjuntura internacional i local. Aquests quaderns intenten proporcionar una visió breu i entenedora de tots els temes tractats, des del compromís de l'Oficina de Desenvolupament i Cooperació per contribuir fins a augmentar la justícia social a través de les eines que tenim al nostre abast: la informació i la sensibilització.

En un món globalitzat on coexisteixen múltiples fonts d'informació i ciutadanes i ciutadans desinformatats, creiem que esdevé necessari conèixer què hi ha a la base de molts temes que són tractats recurrentment de forma supèrflua i sovint tergiversada pels grans mitjans de comunicació.

Els quaderns contenen dos articles. Ambdós tracten el mateix tema, però des de dos vessants complementaris, el global i el local, ja que pensem que la majoria dels esdeveniments que actualment influeixen en el nostre entorn són causa i conseqüència de fenòmens alhora locals i globals.

Esperem que aquest instrument que l'Oficina de Desenvolupament i Cooperació posa a l'abast de la ciutadania contribueixi al foment del coneixement dels esdeveniments que en són contemporanis i a l'augment de la consciència existent a les nostres comarques al voltant dels principals reptes que la nostra societat afronta.

Us convidem a gaudir de la lectura.

EL PERQUÈ DELS MOVIMENTS SOCIALS

Ens plau presentar-vos aquest nou quadern, que en aquesta ocasió vol abordar el tema dels moviments socials i la seva naturalesa. Les persones tenim el costum d'agrupar-nos en el mateix ordre de valors i sentiments, i molts cops això ens uneix més que els propis vincles naturals. En el cas que ens ocupa, els moviments socials són el que ens empeny a formar part de la societat a través de noves formes de participació ciutadana. No es tracta només de reunir-se i passar-ho bé, sinó que l'objectiu va molt més enllà i representa poder formar part d'un grup de pressió que interaccioni amb la resta de la societat i faci incidència política mitjançant la qual poder participar de les realitats canviants en la mesura que es pugui.

Esperem que gaudiu d'aquesta edició, que vol explicar el perquè d'aquest fenomen social que, de vegades, ha pogut assolir moltes més fites que no pas algunes polítiques públiques imposades sense fons ni debat, virtuts que en els moviments socials no acostumen a faltar.

TOTES SOM GRECIA

NOS HEMOS DEJADO LA SALUD PUBLICA

ENS VOLEM MORTALITAT COM A GRECIA
= Mortalitat per culpa de la crisi

COpagament

REparació

LES LUSTES DESPERDIT

CONQUISTA

La salut pública

SALUD!!
PUBLICA!!

PUBLICA
ES

#Iai@flauto

¿QUÉ SON LOS MOVIMIENTOS SOCIALES?

Por Pedro Ibarra

ÍNDIX

1. Introducción	13
2. Diferencia entre movimientos sociales y partidos políticos y grupos de interés	15
3. Movimientos sociales	22
4. Debates y definiciones	25
5. Los movimiento sociales en España	28
Bibliografía	29

1. INTRODUCCIÓN

A través del establecimiento **de los objetivos** de determinadas acciones colectivas podemos hacer una primera delimitación de los movimientos sociales. Con este primer corte se describirán, muy sucintamente, cuáles son los principales movimientos sociales existentes.

En un primer intento de delimitación, resulta **casi solo de sentido común** excluir de la denominación de movimientos sociales a aquellos grupos, asociaciones o simplemente actividades colectivas cuya única pretensión consiste en ocupar el ocio mediante actividades de juego, deportivas, artísticas, culinarias, etc. Existe una coincidencia en todas las perspectivas analíticas sobre los movimientos sociales a la hora de afirmar que los movimientos sociales pretenden algo más importante, **algo que tiene como objetivo la transformación social, en el sentido más amplio posible del término**, esto es, pretenden lograr el reconocimiento, el desarrollo y la protección de intereses y necesidades individuales o colectivas que esos movimientos consideran expresan el bienestar colectivo, o la igualdad, o la libertad, o la justicia, o la emancipación, o, en general, la dignidad humana. Un mundo de intereses y necesidades en cuya consecución están en juego valores y retos humanos fundamentales. El objetivo de los movimientos, en sus reivindicaciones sectoriales concretas, ha sido, y es, restablecer y preservar esos valores y responder a esos retos. Y también transformar dichos intereses y necesidades en derechos; en derechos establecidos por el poder político.

Con este enfoque para definir los movimientos sociales como grupos con objetivos más serios, más universales, podríamos recordar los siguientes movimientos sociales:

Viejos	Nuevos	Novísimos	Antiglobalización
OBJETIVOS			
<ul style="list-style-type: none"> - M. obrero: intereses emancipación de la clase trabajadora. - M. nacionalistas: identidad y autogobierno nacional 	<ul style="list-style-type: none"> - M. ecologista - M. feminista - M. pacifista - M. libertad orientación sexual (- M. derechos civiles) 	<ul style="list-style-type: none"> - Solidaridad y cooperación internacional - Antirracismo - Apoyo grupos marginales 	<ul style="list-style-type: none"> Confluencia de diversos movimientos contra efectos negativos globalización económica, política y cultural
SURGIMIENTO			
Inicio del siglo XIX	Década de los sesenta (siglo XX)	Década de los ochenta (siglo XX)	Finales década de los noventa (siglo XX)

Los denominados **“viejos” movimientos sociales**, surgidos en el siglo XIX, son fundamentalmente el movimiento obrero y, en cierta medida, algunos movimientos nacionalistas. El movimiento obrero tenía, y tiene, como pretensión la defensa de los intereses de los trabajadores y los movimientos nacionalistas buscan defender la identidad nacional y los derechos políticos de determinados grupos que se autoafirman como étnicamente diferenciados.

Después de la Segunda Guerra Mundial surgen los denominados **“nuevos” movimientos sociales**. El ecologismo exige una relación armónica con la naturaleza; el pacifismo una sociedad en la que desaparezca la violencia (en especial la violencia política organizada); los movimientos a favor de los derechos civiles surgen sobre todo en países donde existen situaciones de segregación racial; el movimiento gay exige el reconocimiento y la no-discriminación de todas las opciones sexuales, etc. También el movimiento feminista es considerado como un “nuevo” movimiento social. Sin embargo, tal calificativo es impreciso: ciertamente el feminismo resurge en los años sesenta, pero, como es sabido, la movilización en defensa de la igualdad de las mujeres surge ya en el siglo XIX.

A partir de los años ochenta surgen una nueva oleada de movimientos sociales que han sido denominados como **“novísimos” movimientos sociales. Son las Organizaciones No Gubernamentales (ONG)**. Grupos que se organizan para mostrar su solidaridad y defender a diversos colectivos. Desde los pueblos subdesarrollados del Tercer Mundo a grupos marginales de las sociedades occidentales (drogadictos, ancianos, discapacitados, etc.), pasando por los emigrantes. Se verá en qué medida estas ONG son movimientos sociales, pero por el momento sí deben ser incluidas en esta categoría, en tanto que tienen como objetivo la transformación social, tal y como antes la hemos definido.

Finalmente, se ha de mencionar el surgimiento muy reciente de los **movimientos sociales “antiglobalización”**, la red de diversos grupos que desde finales de los años noventa se movilizan en contra de las consecuencias de la globalización.

2. DIFERENCIA ENTRE MOVIMIENTOS SOCIALES Y PARTIDOS POLÍTICOS Y GRUPOS DE INTERÉS

Los partidos políticos también se organizan en y desde la sociedad, y pretenden modificar intereses, necesidades y derechos sociales. Y los grupos de interés, sin duda, buscan la satisfacción precisamente de los intereses de los miembros del grupo que, más allá de la calificación que a nosotros nos merezcan, son considerados por sus demandantes como fundamentales. Resulta muy difícil poder asumir que un partido político nacional y una agrupación de empresarios que busca protección a sus intereses económicos sean movimientos sociales. Pero si solo operamos con el criterio delimitador de los objetivos, formalmente deben ser considerados como tales.

En consecuencia, hay un **nuevo proceso de delimitación y definición de los movimientos sociales teniendo en cuenta precisamente sus diferencias con las otras dos grandes formas de acción colectiva: los partidos políticos y los grupos de interés.**

Para hacerlo, no parece necesario recordar qué es un partido político, pero quizás sí convenga hacer una pequeña descripción de qué es un grupo de interés: una forma de acción colectiva que agrupa a un conjunto de personas, que, organizándose formalmente (habitualmente con estructura

jerárquica), presionan con medios convencionales al poder político para obtener determinados beneficios para, **y solo para**, los miembros del grupo.

Diferencias entre partidos políticos, movimientos sociales y grupos de interés

	Partidos	Grupos de interés	Movimientos sociales
1. Orientación hacia el poder político	Ejercerlo	Presionarlo	Cambiarlo
2. Relaciones con los partidos e instituciones políticas		Complementaria	Conflictiva
3. Organización	Jerárquica formalizada	Formalizada	Adaptada a las circunstancias Horizontal, informal Red comunitaria
4. Intereses/grupos representados	Indeterminados determinables	Determinados	Indeterminados Indeterminables
5. Medios de acción	Electorales	Convencionales	Adaptados a las circunstancias. No convencionales
6. Tipo de acción colectiva	Agregar intereses generales	Agregar intereses sectoriales	Intereses junto con identidad colectiva
7. Estrategia	Competencia	Cooperación	Conflicto
8. Objetivos finales	Sistémicos	Asistémicos	Antisistémico (potencialmente al menos)

2. 1. Orientaciones y relaciones con el poder político

Un partido político tiene vocación de ejercer el poder político. Un movimiento social demanda al poder político que establezca determinados cambios en la sociedad. Uno —el partido— está orientado a ejercer el poder. El otro —el movimiento— a cambiar el cómo y lo que se ejerce desde el poder. Sin embargo, los movimientos sociales no son movimientos ajenos al mundo cruzado y conformado por el poder político. Parten de la constatación de que el poder les es ajeno u hostil, pero no pretenden que el poder desaparezca o vivir al margen del poder. Pretenden que el poder político realmente existente cambie y actúe a favor de sus demandas.

2.2. Organización / Acción; la identidad colectiva

En los partidos existe una estructura organizativa que, al margen de sus orígenes y renovación democrática, funciona de forma vertical. En un partido no todo el mundo puede tomar todas las decisiones y, por supuesto, no todo el mundo participa por igual en los distintos procesos de decisión.

Por el contrario, en un movimiento social, las tendencias organizativas dominantes son diferentes. Predomina la horizontalidad en la toma de decisiones. Se supone que todo el mundo debe, o al menos puede, decidir sobre todo y los derechos y deberes de los participantes no suelen estar regulados. Prima la buena fe sobre la eficacia y la informalidad. La plasticidad organizativa, la adaptabilidad, la flexibilidad son la regla, nunca la excepción.

Por otro lado, las diferencias organizativas con los grupos de interés también son manifiestas. Pensemos, por ejemplo, en un asociación de fabricantes de muebles. Esta asociación tiene unos estatutos legales en los que se establece quiénes mandan, en qué mandan, cómo son nombrados aquellos que mandan, quiénes son los socios de “a pie”, cuándo se reúnen (normalmente, muy pocas veces), para qué se reúnen (normalmente para, sin más, ratificar lo que han decidido los que mandan), etc. Un movimiento social, pensemos en un grupo ecologista, puede tener algunas normas mínimas de funcionamiento, habitualmente no escritas. Pero las mismas son mucho más flexibles y desde luego están orientadas hacia la participación de todos, hacia eliminar tanto las jerarquías como los súbditos permanentes.

Por otro lado, el grupo de interés tan solo pretende ser eficaz en la exigencia de sus demandas, para lo que establecerá esa organización formal y vertical. Para el movimiento, la cuestión organizativa no solo es un medio, sino

un fin en sí mismo. Su propuesta, fundamentada en la participación, podría ser discutible desde el paradigma de la eficacia, pero les resulta necesaria desde la necesidad de vivir y moverse en la sociedad, como un grupo que de alguna forma se afirma diferente porque se organiza de forma alternativa a la verticalidad dominante en la sociedad.

La afirmación anterior señala uno de los rasgos característicos de los movimientos sociales. Los mismos presentan una identidad colectiva que les diferencia de partidos políticos y grupos de interés. Un movimiento social es también un proceso de construcción de una identidad colectiva. Un deseo, una afirmación y una práctica social, de ver, interpretar, estar y comportarse colectivamente de forma diferenciada en el mundo. Los miembros de un movimiento social tienden a ver la realidad y, en muchos casos a vivirla cotidianamente, a través del prisma que les otorga su pertenencia al movimiento social en general y a la identidad colectiva construida por el mismo, en particular.

En los grupos de interés, tal búsqueda de identidad colectiva prácticamente no existe y por lo que se refiere a los partidos políticos es incuestionable que algunos de ellos —especialmente los partidos comunistas, socialdemócratas y nacionalistas— conformaron también estas identidades colectivas. Hoy resulta muy dudosa la persistencia de la misma.

2.3. El movimiento/red

Normalmente un movimiento social es un movimiento amplio, una familia o red de movimientos. Y hasta en ocasiones se vive como un movimiento o comunidad. Desde esta perspectiva, el movimiento viene definido por los lazos que unen —y al mismo tiempo comparten— un conjunto de individuos, grupos y movimientos locales limitados a una sola reivindicación (e incluso partidos políticos ligados, por razones instrumentales, a la red). Los que participan en esa comunidad/movimiento tienden más a identificarse con la cultura, los objetivos generales de la red, del conjunto del movimiento, que con el grupo concreto del movimiento en el que desarrollan habitualmente su activismo.

Dos ejemplos sobre esta concepción del movimiento como una red: el movimiento sindical y el movimiento ecologista alemán.

El movimiento obrero, hoy en día, incluiría en su seno no solo a los grupos de trabajadores que eventualmente se movilizan para

conseguir sus reivindicaciones, sino también a las organizaciones sindicales estables. Estas siguen formando parte de la familia/movimiento obrero, por cuanto que, al margen de la defensa específica de los intereses de sus afiliados, se sienten concernidas y de alguna forma actúan en consecuencia por los derechos y anhelos del conjunto de la clase trabajadora. Comparten una cierta identidad común de clase y también, al margen de las relaciones formales que establezcan entre sí o con movimientos irregulares de trabajadores, tratan de adecuar sus acciones colectivas a los intereses y estrategias de aquellos otros grupos.

La existencia de esta red/movimiento obrero evidentemente no quiere decir que todos los sindicatos formen parte de la red. Sin duda, existen sindicatos radicalmente corporativos, cuyo único ideario y única estrategia es la defensa de los intereses de sus afiliados.

Si se desciende a un ejemplo más limitado territorialmente y observamos el caso del movimiento ecologista alemán que se articula con gran fuerza a partir de los años setenta, observamos que en un primer momento el propio partido político verde alemán es una parte de dicho movimiento. Y ello es así, ya que mantiene una relación horizontal y comparte identidad con las demás organizaciones sociales, regulares o irregulares, del movimiento. Hoy en día, ya no resulta posible hacer esta afirmación porque el partido se ha salido cultural y relacionalmente de la familia del movimiento verde.

También son concluyentes las divergencias en los medios de acción. Lo característico de los grupos de interés es el uso de medios convencionales (escritos, reuniones con autoridades, etc.) y, por el contrario, los movimientos priorizan las acciones no —o menos— convencionales (manifestaciones, encierros, etc.).

2.4. Intereses representados

Una diferencia entre partidos y movimientos que no exige demasiadas explicaciones es la que describe cómo se representan los intereses de unos y otros. El partido canaliza electoralmente los intereses y el movimiento lo

hace, como acabamos de señalar, con medios no convencionales –huelgas, manifestaciones, eventualmente acciones violentas, etc.– y en ningún caso por medio de la vía electoral.

Algo más complejo resulta delimitar qué intereses cualitativa y cuantitativamente representan unos y otros. En principio, parecería que los partidos políticos modernos pretenden representar intereses muy genéricos, indeterminados; pretenden armonizar todo tipo de intereses (individuales, colectivos y también de determinados colectivos) de toda la población. Por el contrario, los movimientos sociales representarían limitados intereses de grupos sociales concretos. Sin embargo, también se produce en los movimientos sociales un proceso de indeterminación, de universalización de intereses. Así, un movimiento ecologista que va más allá de resolver su conflicto medioambiental local tiende a atribuirse con sus demandas (el calentamiento de la tierra, por ejemplo) la defensa de la humanidad entera.

En su relación con los grupos de interés debe señalarse que en los movimientos sociales existe un proceso de autoarrogamiento en la representación de intereses colectivos, mientras que en los grupos de interés este proceso de representación sigue ciertas reglas formales. Un movimiento ecologista, por ejemplo, decide que él representa los intereses medioambientales de una determinada comunidad, al margen de cómo, cuándo y por quién hayan sido expresados dichos intereses. Y un sindicato de pilotos de aviones solo decide lo que sus afiliados expresamente han decidido que decida.

Por otro lado, los supuestos beneficiarios de la acción pública de un movimiento son en principio bastante indeterminados. Los vecinos, los jóvenes, las mujeres, los trabajadores, los marginados sociales. Al mismo tiempo, y como vimos al compararlos con los partidos políticos, en los movimientos puede aparecer un segundo beneficiario: la humanidad entera. Indeterminación y eventual globalización no aparecen en los grupos de interés, donde los beneficiarios son una concreta, identificable y limitada categoría de individuos.

2.5. La estrategia conflictiva

Lo característico de los movimientos sociales es la utilización de medios no convencionales. El repertorio de estos medios ha ido variando a lo largo de la historia, pero lo que es evidente es que, al margen de su mayor o menor legalidad, los medios de acción prioritarios empleados por los movimientos sociales expresan una cierta desconfianza respecto a los canales reivindicativos

más “normalizados”. A los movimientos sociales les preocupa la legitimidad de sus acciones. No les importa que el poder político, su receptor, las considere poco cooperativas, poco “correctas”, excesivamente conflictivas. Lo que les interesa es si las mismas son vistas como legítimas por la sociedad, si esta las comprende, acepta y, eventualmente, apoya.

Este carácter conflictivo de los medios empleados da paso a una afirmación que quizás se haya dado por supuesta, pero que en cualquier caso conviene explicitar. Si un grupo de interés se mueve en el terreno de la cooperación y un partido compite por el poder, la estrategia central de un movimiento social es la del conflicto. Un conflicto identitario y desde luego un conflicto con el poder político. Porque frecuentemente no se le permite cooperar y porque casi siempre, y en cualquier caso, cree que logrará antes y mejor sus objetivos con la opción conflictiva que con la cooperativa.

2.6. Desbordar al sistema

Se afirma que lo que define a los movimientos sociales es que los conflictos que plantean son inabsorbibles por el sistema político, que lo que pretenden los movimientos sociales es romper los límites del sistema. Es decir, que un movimiento social pretende que los gobiernos tomen decisiones que van más allá de lo que el poder es capaz de dar, dadas las características constitutivas del sistema político, económico y cultural realmente existente. Así, por ejemplo, el movimiento social obrero exigirá la propiedad colectiva de las fábricas y un gobierno basado en el mercado capitalista no puede eliminar la propiedad privada, es un límite consustancial al sistema. Esta pretensión, sin duda, les diferencia de los otros actores colectivos. Un grupo de interés nunca planteará una reivindicación antisistémica. Es más, está más allá de su razón de ser el sentirse preocupado por el mantenimiento del sistema, aspecto que, salvo excepciones, sí preocupa a los partidos políticos. La designación de “rupturista” a los movimientos sociales es, sin embargo, algo dudosa, porque no es obvio que este sea un rasgo expresa y sistemáticamente asumido y defendido siempre por los mismos.

Todos los movimientos sociales (desde el obrero de los derechos humanos, pasando por el ecologista) analizados en su ciclo total, en su evolución completa, presentan en la fase de formación y despliegue del movimiento/comunidad (del movimiento en red) síntomas de alternatividad antisistémica. Proclaman que sus propuestas sirven para la solución global de todos problemas de la

convivencia humana y exigen que el sistema rompa sus reglas de juego para atender a sus reivindicaciones. Síntomas alternativos. Y síntomas de que el movimiento está en un momento de intensa construcción y afirmación de su identidad colectiva.

Sin embargo, no siempre todo ciclo vital de un movimiento está caracterizado por la expresión de esos síntomas. Se puede decir que lo habitual es que en su fase constitutiva y ascendente todos los movimientos tiendan a presentarse con los rasgos alternativos, antisistémicos. Y en fases posteriores, de estabilidad o declive, estos rasgos se van debilitando, convirtiéndose el movimiento en un grupo más convencional, tanto desde la perspectiva organizativa como desde la cultural. En consecuencia, se podría afirmar que no hay distintos movimientos sociales, unos nuevos y otros viejos, sino que todos los movimientos sociales, dependiendo de la coyuntura, pueden ser –y suelen ser– viejos (convencionales) o nuevos (alternativos).

3. MOVIMIENTOS SOCIALES

Como se apuntaba, hay un conjunto de formas de acción colectiva –**las ONG**– que pueden también considerarse movimientos sociales. **Vea cuáles son las diferencias y semejanzas con estas organizaciones hermanas de los movimientos sociales.**

3.1. Un cuadro general

Las ONG no son grupos de interés en el sentido estricto del término. Lo son en cuanto a sus formas organizativas y de acción, pero no en un aspecto sustancial: en los intereses que representan y defienden. Una ONG, un grupo que quiere cooperar para el desarrollo de una comunidad agrícola desfavorecida en un país del Tercer Mundo o un grupo que lucha contra las vejaciones racistas que sufren los emigrantes, no actúa para beneficio de sus socios o adheridos. Pretende representar los intereses, quebrar los agravios, de individuos y grupos que no están en la ONG. Sus objetivos son en este aspecto públicos, situados más allá de los privados intereses de sus componentes. Por eso también se puede denominar a las ONG como grupos de interés público.

Es desde esta nueva división y perspectiva cómo se comparan ahora a los movimientos sociales en general, por un lado, y a las ONG en general, por otro.

	Movimientos sociales	ONG/Grupos de interés público
CARÁCTER de los objetivos de fondo: <ul style="list-style-type: none"> · Intereses colectivos generales · De solo miembros del grupo · Estrictamente privados 	<ul style="list-style-type: none"> · El bien construido y que se busca construir es común/solidario por cómo se exige y se propone su disfrute 	<ul style="list-style-type: none"> · El bien construido y que se busca construir es común/solidario por cómo se exige y se propone su disfrute.
INTERESES	Indeterminados	Indeterminados
REPRESENTADOS	<ul style="list-style-type: none"> · Miembros del grupo y otros · Tendencia hacia una mayor indeterminación y globalidad 	<ul style="list-style-type: none"> · Otros · Tendencia hacia una mayor determinación y sectorialización
IDENTIDAD COLECTIVA	<ul style="list-style-type: none"> · Fuerte; con tendencias exclusivas y totalizadoras; más expresiva · Militantes 	<ul style="list-style-type: none"> · Menos densa; con tendencia a ser compartida con otras identidades; menos expresiva · Voluntarios
REFERENTES CULTURALES	<ul style="list-style-type: none"> · Ideologías/discursos alternativos (o sedimentos ideológicos...) 	<ul style="list-style-type: none"> · Ideologías/discursos inexistentes, pero conjunto de creencias críticas acerca de la sociedad.
ENEMIGO	<ul style="list-style-type: none"> · Definido y visible 	<ul style="list-style-type: none"> · Difuso
ORGANIZACIÓN	<ul style="list-style-type: none"> · Informal · Redes/familia · Horizontalidad · Participación 	<ul style="list-style-type: none"> · Formal · Tendencias de horizontalidad · y participación
MEDIOS	<ul style="list-style-type: none"> · No convencionales 	<ul style="list-style-type: none"> · Convencionales
ESTRATEGIA DOMINANTE	<ul style="list-style-type: none"> · Conflicto 	<ul style="list-style-type: none"> · Cooperación (conflicto no excluido en principio)
POSICIONAMIENTO ANTE EL SISTEMA	<ul style="list-style-type: none"> · Cambiar las estructuras que genera la injusticia 	<ul style="list-style-type: none"> · Cambiar la coyuntura; paliar los efectos producidos por la injusticia

3.2. Explicación de las diferencias y semejanzas

Las ONG muestran ciertos rasgos similares a los de los grupos de interés, pero también comparten (las características que aparecen en cursiva) ciertas características con lo que hemos denominado el conjunto de los movimientos sociales. Por otro lado, en algunas de las categorías las diferencias no son taxativas, sino solo de intensidad. Así, examinando las variables, vemos que:

- Respecto al concepto de “bien que es construido y a los intereses representados”, prevalecen las similitudes sobre las diferencias. Las ONG también defienden que solamente desde la práctica de la solidaridad es posible demandar el bien colectivo y extienden esta definición de la solidaridad a la forma en que el “bien buscado debe ser disfrutado”, el desarrollo económico de los desfavorecidos, la paz, etc. son bienes para la comunidad que no pueden ser divididos ni distribuidos.

- Lo mismo vale para los intereses representados; independientemente de si el proceso de evolución tiende hacia una mayor determinación y sectorialización, es evidente que no constituyen la agregación de concretos y delimitados intereses de los miembros del movimiento, en la manera en que aparecen los grupos de interés.

- La distancia se incrementa en las otras categorías. Estos movimientos son tan solo formalmente comunitarios, siendo su identidad débil y compartida con otras identidades colectivas o individuales. Como resultado de ello, no son movimientos con una excesiva vocación comunitaria; aceptan como algo natural la diversificación y atomización de la sociedad actual y no persiguen recrear el mundo a imagen y semejanza de su identidad colectiva y su comunidad.

- En las cuatro categorías siguientes, las similitudes y diferencias están mezcladas. Los movimientos por la solidaridad mantienen algunas —aunque muy genéricas— convicciones críticas, no se organizan de forma jerárquica (para ellos la participación es una opción racional), pero tienden a elegir medios convencionales y su estrategia básica es la de cooperación.

- Finalmente, hay que recordar algo que ha sido ya referido previamente: estos movimientos no son antisistema. No sería adecuado afirmar que son conservadores, pero sus reivindicaciones y sus prácticas, en principio, no cuestionan las estructuras básicas del sistema.

4. DEBATES Y DEFINICIONES

La reflexión anterior sobre las diferencias y semejanzas entre movimientos sociales y ONG sitúa el debate definitorio entre lo que podrían llamarse las concepciones estrictas y las definiciones abiertas de los movimientos sociales.

4.1. Del debate ideológico

La confrontación conceptual surge de un debate académico entre diversas escuelas de análisis de la acción colectiva social. Efectivamente, la orientación de la denominada teoría de la “movilización de recursos”, de presencia sobre todo norteamericana, ha priorizado el análisis del cómo de los movimientos sociales. Lo que les ha interesado a estos analistas es describir cómo los movimientos utilizan distintos recursos (políticos, culturales, organizativos) para lograr sus reivindicaciones. Cuáles sean éstas y por qué son exigidas por los movimientos queda relegado a un segundo plano. La escuela europea, con el apoyo de algunos autores norteamericanos, ha otorgado mucha mayor importancia a los objetivos de los movimientos sociales. Esta escuela, surgida al calor de la aparición de los nuevos movimientos sociales, ha insistido en cómo los mismos lo que ponen en cuestión son las formas dominantes de la cultura y la política. Así, los movimientos sociales son aquellas, y solo aquellas, formas de acción colectiva que presentan una estrategia antisistémica.

Es evidente que la primera interpretación conduce a delimitaciones y definiciones mucho más abiertas. En las mismas no resulta necesaria esa voluntad militante, esa identidad colectiva densa y excluyente que se construye con el objetivo de transformar radicalmente el mundo. Lo que caracteriza con este enfoque a los movimientos sociales es una serie de regularidades, en el uso de determinados recursos. Por el contrario, la segunda mirada a los movimientos sociales reduce sensiblemente los posibles candidatos a tal categoría. Solo entrarían en la misma aquellos que demuestran cotidianamente esa voluntad de transformación radical.

4.2. Hacia una definición inclusiva

Parece más adecuado buscar una definición que, de alguna forma, incorpore aspectos de ambas tendencias, tal y como, de hecho, hoy también se hace por los analistas más destacados en la cuestión. Y ello porque así se refleja mejor lo que en la práctica cotidiana la sociedad entiende como movimientos sociales. Para ello, se tendría, por un lado, que incorporar a la definición la existencia de intereses y objetivos públicos y, al menos, una cierta preocupación por la necesidad de construir una identidad colectiva y, por otro, una caracterización menos excluyente de las formas organizativas y de acción. Al mismo tiempo, se tendría que incorporar desde una perspectiva dinámica la dimensión más ideológica, la existencia de mayor o menor radicalidad en el discurso y la estrategia.

4.3. La perspectiva dinámica

Los movimientos sociales pueden conceptualizarse de dos maneras:

- En una de ellas se describe lo que siempre está en ellos. Los elementos más característicos de esta descripción, más dinámica, más situada a lo largo del tiempo son, además de obviamente el mantenimiento de un conflicto político, la persistencia de una cierta informalidad y horizontalidad en las estructuras organizativas y decisorias; la preocupación, por mantener al menos una, aunque no única, identidad colectiva, y una, aunque sea muy débil, potencialidad antisistémica.

- La otra describe el movimiento en sus fases de mayor tensión, lo que es un movimiento solo en ciertos momentos. Los rasgos que normalmente surgen y se mantienen en la fase naciente y constitutiva del movimiento son los de identidad colectiva fuerte, autonomía (rechazo frontal a todo acercamiento a partidos e instituciones, sistemática no convencionalidad en los medios, etc.) y globalidad reivindicativa antisistémica. Todos los rasgos expresan un común deseo. El deseo de sus miembros de ser, colectivamente, distintos. Un movimiento social nace porque sus componentes creen que se está cometiendo una injusticia en general o una vulneración de sus intereses como grupo (lo habitual, suele ser las dos cosas). Pero la fuerza, el entusiasmo con el que nace el movimiento y que le permite afrontar con cierta seguridad su continuidad proviene de ese sentirse diferente, de esa percepción –más exactamente emoción– de que lo que está haciendo le sitúa fuera del mundo de la rutina, de lo establecido. Vivir intensamente una comunidad identitaria, rechazar

imposiciones exteriores, utilizar medios de lucha alternativos y construir una visión distinta y global de la realidad es lo diferente. Se elige lo nuevo en los movimientos sociales porque para arrancar el movimiento necesita constituirse contra o al menos al margen del mundo que se combate. Y ese nacimiento fuera de las fronteras del territorio “civilizado”, esa voluntad colectiva de misión frente a una realidad exterior degradada, es la que hace que el movimiento se sienta, en ese momento o en esa determinada fase, auténtico y poderoso.

4.4. Una definición de cierre

Para abordar definitivamente una definición, se tendrán en cuenta tanto la propuesta de síntesis que se hacía en su momento como los aspectos más permanentes de los movimientos sociales. Lo último implica fijarse no tanto en el descrito estado naciente del movimiento, sino en sus tendencias a largo plazo, donde lo habitual (aunque no lo inevitable) es una evolución hacia una mayor convencionalidad, hacia un creciente acercamiento a algunas de las características de las ONG o grupos de interés públicos. En consecuencia, una definición apropiada podría ser:

“Red de relaciones informales entre individuos, grupos y organizaciones que, en sostenida y frecuentemente conflictiva interacción con autoridades políticas y otras élites, y compartiendo una identidad colectiva no necesariamente excluyente, demandan públicamente cambios (potencialmente antisistémicos) en el ejercicio o la redistribución del poder en favor de intereses cuyos titulares son indeterminados e indeterminables colectivos o categorías sociales.”

Assemblea Coordinadora d'ONGD i aMS de Lleida. Font: Coordinadora d'ONGD i aMS de Lleida

5. LOS MOVIMIENTOS SOCIALES EN ESPAÑA

Estos movimientos tienen las mismas características, y aparecen en similares momentos, respecto a lo que se dijo en el apartado 1 de los movimientos sociales en general.

- El movimiento obrero surge a lo largo del s. XIX. Sus primeras manifestaciones se dan en Cataluña. A lo largo del s. XX el movimiento se va asentando y formalizando a través de diferentes sindicatos. Solo recordando los de dimensiones estatales, la UGT y la CNT nacen a principios del s. XX y mucho más tarde, en los años 60, aparece CCOO.

- Los movimientos nacionalistas comienzan su andadura a finales del s. XIX y se van transformando en partidos políticos nacionalistas (por ejemplo, Esquerra o el PNV) durante el s. XX, sobre todo en –obviamente– en El País Vasco, Cataluña y Galicia. Ciertamente, los movimientos nacionalistas no se agotan en la forma de partidos políticos parlamentarios y, así, hoy en día existen movimientos nacionalistas de orientación básicamente cultural o de práctica muy en contra del sistema.

- Los movimientos calificados como “nuevos” (ecologismo, feminismo, pacifismo) surgen en España con cierto retraso respecto a Europa. En Europa, durante los años 60; en España, a finales de los 70. Ello se debió a la persistencia de la dictadura franquista y a la necesidad de concentrar toda la movilización social en su derrocamiento.

Estos movimientos persisten aunque quizás algunas de sus ramas, de sus concretas organizaciones, han reducido su capacidad de confrontación respecto a las instituciones políticas.

También a finales de los años 70 aparece el movimiento vecinal con el objetivo de mejorar las condiciones de vida de los degradados barrios de las grandes capitales. Este movimiento, en su formulación a través de las asociaciones de familias o de vecinos, declina en su actividad a partir de los años 90.

A finales de los años 80 surgen y se desarrollan de forma espectacular los movimientos/ONG ligados a la cooperación al desarrollo, la emigración, el antirracismo, etc. Son ONG impulsadas por la Iglesia, sindicatos, partidos, múltiples y variadas agrupaciones ciudadanas. Son movimientos que, naciendo con voluntad más de cooperar que de enfrentarse, parecería, sin embargo, que han incrementado su radicalidad años más recientes.

- Finalmente los movimientos antiglobalización surgen a finales de los 90. Son movimientos que se presentan como alternativos, antisistémicos, y que durante muchos años han protagonizado movilizaciones muy importantes (entre ellas, por ejemplo, la hecha contra la guerra de Irak). Nos encontramos con un movimiento de movimientos por cuanto engloba a sindicatos, movimientos campesinos, ecologistas, de mujeres, etc. Eso lo enriquece, pero sin duda lo hace más complejo en su movilización.

Bibliografía

- CALHOUM, G. (2002). "Los nuevos movimientos sociales de comienzos del siglo XIX". En TRAUGOTT, M. (comp.). *Protesta social; repertorios y ciclos de la acción colectiva*. Barcelona: Hacer
- CASQUETTE, J. (1998). *Política, cultura y movimientos sociales*. Bilbao: Bakeaz
- DALTON, R. J.; KUECHIER, M. (eds.) (1992). *Los nuevos movimientos sociales: un reto al orden político*. Valencia: Edicions Alfons el Magnànim
- DE LA PEÑA, A; IBARRA, P. (2004). *De la confrontación militante a la cooperación pragmática*. Madrid: Libros de la Catarata
- DELLA PORTA, D; DIANI, M. (1999). *Social Movements. An introduction*. Oxford: Blackwell
- IBARRA, P. (2005). *Manual sobre sociedad civil y movimientos sociales*. Madrid: Síntesis
- IBARRA, P.; TEJERINA, B. (1998) (eds.). *Movimientos sociales, transformaciones políticas y cambio cultural*. Madrid: Trotta
- LARAÑA, E.; GUSFIELD, J. (eds.) (1994). *Los nuevos movimientos sociales; de la ideología a la identidad*. Madrid: CIS
- MC ADAM, D.; TARROW, S.; TILLY, CH (2005). *Dinámica de la contienda política*. Barcelona: Hacer
- MC ADAM, D.; MC CARTHY, J. D.; ZALD, M. N. (eds.) (1999). *Movimientos sociales. Perspectivas comparadas*. Madrid: Istmo
- MELUCCI, A. (2001). *Vivencia y convivencia. Teoría social para una era de la información*
- OFFE, C. (1988). *Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*. Madrid: Sistema. Madrid
- *Escenarios, nuevos retos en la red*. Barcelona: Icaria.
- RIECHMANN, J.; FERNÁNDEZ BUEY, F. (1994). *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*. Barcelona: Paidós
- TARROW, S. (1997). *El poder en movimiento. Los movimientos sociales, la acción colectiva y la política*. Madrid: Alianza Universidad
- TILLY, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Addison-Wesley. Reading. Mass

PRÓXIMA ESTACIÓN

REBALIAR A LA PANCA NO NEM...
EY AV...
CO...
GRESANT

EL CANY QUE VOLS

RESPECTA SO
SOLO
LO QUE
S'ESP

NO ESTAMOS en CONTRA DE NADIE SOLO A FAVOR del PROGRESO

NO PARTICIPANCIA

PER TOTIOM

DECICLEO
POLITICA
2009

ELS MOVIMENTS SOCIALS A LES TERRES DE PONENT DES DE FINALS DELS ANYS 90

Per Laura Marín i Marta Marquès

ÍNDEX

1. Introducció	35
2. Moviment de l'esquerra independentista	37
3. Moviment ecologista	41
4. Moviments de solidaritat internacional	45
5. Moviment de resistències globals	51
6. Un moviment ciutadà a les places	56
7. Conclusions	58
9. Biografia	59

1. INTRODUCCIÓ

Prenent com a punt de partida la idea que el mateix Ibarra exposa en relació amb la funció dels moviments socials, “els moviments funcionen davant de la resta de la societat com una classe especial de mèdiem, la funció principal dels quals és treure a la llum allò que el sistema no diu per si mateix”, en aquesta segona part del quadern s'intentarà exposar com els moviments socials actuen, i potser hauríem de dir com interactuen, en el nostre entorn més proper, el local.

Els moviments socials, en general, sacsegen les creences i fins i tot la vida quotidiana de les persones. De vegades menys, de vegades més, depenent de la incidència de diferents factors: personals, culturals, conjunturals (polítics, socials i econòmics) i comunicatius, tant importants ara per ara. Però sempre posen de manifest les incoherències i les desigualtats que genera el sistema, i això ens permet conèixer altres maneres de veure i viure una determinada situació, una alternativa als conceptes i a les conseqüències que es deriva de la “veritat absoluta” transmesa per només una cultura, la dominant.

Geogràficament, a Ponent, caldrà diferenciar les dinàmiques que ha viscut la ciutat de Lleida a les que s'han desenvolupat a la resta de la demarcació. Els moviments socials estan vinculats els uns amb els altres; no obstant això, com veurem més endavant, a la ciutat els moviments prenen un tarannà més metropolità.

Cronològicament, delimitarem aquesta segona part de l'escrit en aquelles lluites transformadores que d'una manera o d'una altra han incidit a les nostres contrades en els darrers 20 anys, ja en el context de la globalització. En aquest sentit, les reivindicacions i el *modus operandi* a partir de l'aixecament Zapatista ja l'any 1994 ens permeten d'una manera molt visual ubicar aquest nou punt de partida per als moviments socials, en què l'impacte de la globalització els permet desenvolupar el potencial que els ofereix la doble lògica local global, un abans i un després de les mobilitzacions íntimament lligat a les noves tecnologies. Un canvi en la manera de fer i de ser que òbviament també adopten els moviments socials lleidatans.

Si bé seria interessant aprofundir en molts dels moviments que tenen, o han tingut presència a les nostres terres: sindicalista, feminista, pacifista, antixenòfob, okupa, de contracultura urbana..., en el marc d'aquest article partirem de l'anàlisi d'un moviment de cada una de les tipologies establertes

en la classificació històrica de Pedro Ibarra, aquell que per diversos motius hem considerat més significatiu:

El moviment de l'Esquerra Independentista en el marc dels “vells” moviments socials, per la seva intensitat i pervivència al llarg d'aquests darrers 20 anys. El Moviment Ecologista com a mostra de “novíssim” moviment social pel seu abast territorial més enllà de la ciutat i per l'estreta relació amb el sector productiu agrari. El Moviment 0,7 i Més com un “molt nou” moviment social, pel ressò i la incidència en xarxes locals, nacionals i estatals. Finalment, el Moviment de Resistència Global s'escull com l'exemple de Moviment “antiglobalització”, també pel ressò i la incidència en plataformes de caràcter nacional i per la seva presència a dia d'avui en les activitats de transformació social de Lleida.

D'altra banda, dedicarem un breu espai al moviment 15-M, però sense el mateix grau d'aprofundiment, ja que justament en el moment actual de redacció d'aquest quadern les places i els carrers s'estan omplint de persones indignades que conformen aquest naixent moviment.

El pas per a cadascun d'ells el farem des d'una òptica evolutiva, inherent a un moviment social, des dels seus objectius fundacionals, principals etapes en el seu marc local i fins a la situació dels projectes actuals.

Manifestació per demanar que al Roser no si faci un parador nacional (espanyol) de turisme, i es destini a usos públics culturals i socials. Ocell Negre (2009)

Fotografia de la llufa pel dia dels Sants Innocents, demanant l'aturada de les retallades i privatitzacions del sector públic. Ocell Negre (2011)

2. MOVIMENT DE L'ESQUERRA INDEPENDENTISTA

El moviment de l'Esquerra Independentista s'articula com un moviment social d'espectre ampli, que té com a objectiu la transformació social i la independència dels Països Catalans. Aquesta transformació social mira cap al socialisme, entenent-lo com un model social més just en el qual no hi hagi exclosos ni privilegiats. Uns objectius que es complementen amb d'altres, com la defensa de les agressions al territori, l'ecologisme, el feminisme o la radicalitat democràtica, entre d'altres.

El moviment de l'Esquerra Independentista, com a moviment social, entra a partir dels 90 en un procés de divisió interna, després de l'eclosió del moviment durant els 80, accentuat per l'aparició de partits polítics que reivindiquen independentisme i que s'aixoplugaran sota el paraigua de l'esquerra independentista política i per successives operacions repressives —com l'*operació Garzón* l'any 92, sobre la qual Amnistia Internacional en va denunciar les tortures indiscriminades—, la qual cosa produeix una minva considerable en la militància i la capacitat organitzativa del conjunt del moviment. “Els 90 són anys d'una travessia en el desert d'alguns militants que es caracteritzaran per les seves fermes conviccions, la seva capacitat organitzativa i la seva perseverança, la qual cosa permet reactivar el moviment durant els primers anys del segle XXI.”¹

En els darrers anys el moviment social de l'Esquerra Independentista s'ha articulats al voltant d'organitzacions polítiques, estudiantils i juvenils que han desenvolupat l'activitat en els seus àmbits i han aportat al moviment les seves reivindicacions i les han difós en el seu entorn, i sovint fins i tot, com altres moviments socials, han aconseguit introduir elements del seu discurs en el debat polític parlamentari.

1 Entrevista a Ruben Cobos, membre de la CUP. Març 2010.

2.1. El moviment de l'Esquerra Independentista a Ponent

A les terres de Ponent el moviment de l'Esquerra Independentista també compta amb una considerable implantació i un bagatge històric que ve des de finals dels anys 60 i principis dels 70 del segle passat, motiu pel qual conté gran quantitat d'elements comuns amb la resta del territori.

La presència continuada de la lluita d'aquestes organitzacions i xarxes, tot i que sota sigles diferents al llarg dels darrers anys, es manté, a diferència d'altres moviments, que, tot i tenir una gran capacitat de convocatòria per accions puntuals han acabat desapareixent². Actualment, en terres lleidatanes podem parlar de les diferents assemblees de Maulets al Pallars Sobirà, la Segarra, la Noguera, l'Urgell i Ponent. El Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans (SEPC) a Lleida, l'Assemblea de Joves de Lleida (AJLL) i els casals independentistes a Lleida, Mollerussa i Balaguer, entre d'altres.

La continuïtat d'un mateix projecte a través de les diferents sigles, sobretot en el cas de Lleida, ha permès també la coexistència de diferents generacions sota el paraigua d'un mateix moviment. "Ara es troben amb un casal força consolidat, amb gent més gran i jove, i això no ens passava des de fa molts anys", afirma un membre del moviment³.

2.2. Les accions

El moviment se centra en l'acció política i la mobilització constant dels seus militants⁴ i, quan és factible, la mobilització del conjunt de la societat, a través de la pedagogia i propaganda de les seves idees i la denúncia dels excessos del capitalisme. Igualment, la col·laboració amb diferents col·lectius –sindicals, socials, polítics, ecologistes, antimilitaristes...– es manté per assolir els objectius del moviment.

Seguint la tendència dels Països Catalans, el moviment de l'Esquerra Independentista de Lleida està vertebrat al voltant d'organitzacions nacionals, però cada cop més s'aposta pel treball de base i la cooperació amb el teixit social arrelat al territori. Un treball local, materialitzat sobretot a través de la xarxa de casals, que difonen les diferents lluites i reivindicacions territorials a partir del treball més de carrer.

2 BUCH, Roger (2007). L'Esquerra Independentista avui. Barcelona: Columna Edicions.

3 Entrevista a Gerard Sala, membre de l'AJLL. Febrer 2010.

4 Concepte que emprà Ibarra per definir els membres que formen part dels vells moviments socials, a diferència dels activistes dels moviments antiglobalització, dels afiliats dels partits polítics i sindicats i dels socis o voluntaris de les ONG.

2.3. Des de la política municipal fins als barris i casals: projectes locals

Partint del fet que la transformació i construcció d'un país s'aconsegueix de la vertebració del territori i d'una feina molt local, ens els darrers anys el moviment de l'Esquerra Independentista ha desenvolupat diferents espectres d'una mateixa lluita ideològica que permeten que cadascú treballi des d'allà on estigui més a gust. En el cas de Lleida, aquests espais s'ubiquen al centre històric i es caracteritzen perquè tenen dinàmiques pròpies, coordinades, però sense una relació orgànica entre si:

- El Casal Independentista de Lleida L'Ocell Negre, inaugurat l'any 2004. Aquest casal té la voluntat de crear un espai de trobada i intercanvi d'idees i d'experiències. Tot i així, és més que un espai físic, ja que genera les seves pròpies activitats i campanyes i es nodreix d'altres projectes, actualment d'una colla bastonera, la del Pla de l'Aigua, i una Secció Excursionista. Un espai de socialització amb una clara reivindicació de la cultura popular. Manté una vinculació amb altres moviments socials amb els quals sovint promou actes i accions.

- El febrer del 2006 es crea l'AJLL (Assemblea de Joves de Lleida), que emfatitza molt el tema de la presència al carrer, l'agitació i mobilització del jovent, amb manifestacions, cercaviles, festes i des d'un punt de vista més informatiu, xerrades i tallers. Sempre des d'un treball molt proper als barris.

Cal anomenar, també, el pas cap a l'àmbit de la política municipal en molts pobles i ciutats per part del mateix moviment. La constitució el maig del 2006, en el cas de Lleida, de la CUP (Candidatura d'Unitat Popular), provinent d'altres organitzacions que l'havien precedit. Amb aquestes comparteix la lluita per una transformació social al servei de les persones i per introduir en el debat polític de la ciutat elements com la manca de la participació política, la denúncia de l'especulació urbanística i les polítiques d'atenció als desfavorits entre d'altres, aquest cop a partir de la concurrència en les eleccions municipals. Trobem també altres Candidatures d'Unitat Popular a la Segarra, el Pla d'Urgell, les Garrigues i la Noguera.

Els mètodes d'acció i mitjans més freqüents d'aquesta xarxa crítica són les manifestacions, la desobediència civil, les encartellades, els murals, els comunicats de premsa, les llistes electorals, les pancartes, les accions de denúncia, les festes alternatives, els concerts i les xerrades i jornades formatives, entre altres.

Des d'aquesta òptica més local, darrerament també s'han organitzat diverses campanyes amb altres moviments i projectes de la ciutat: la campanya Salvem el Roser (en què han participat AJLL, CUP, SEPC, La Maranya, CGT i Casal L'Ocell Negre) o contra l'ordenança de civisme. L'1 de maig, o el 8 de març, que ja no s'entén a Lleida sense una feina conjunta de molts moviments socials. Darrerament el moviment també s'ha implicat en campanyes pel dret a decidir, com la de la plataforma Lleida Decideix, duent a terme una consulta popular.

Més enllà de l'àmbit metropolità, però seguint a les terres de Ponent, també s'està intensificant la coordinació amb la resta d'iniciatives del territori.

Bastoners del Pla de l'Aigua, una secció del casal que promou la cultura popular de la ciutat Ocell Negre (2012)

3. MOVIMENT ECOLOGISTA

3.1. L'ecologisme a Catalunya

L'ecologisme, com a moviment social, neix als anys 60 en forma d'unes reivindicacions que plantejaven un canvi radical del model social i econòmic dominant, caracteritzat per un industrialisme expansiu i malbaratador dels recursos naturals i alhora generador d'injustícia social⁵.

A Catalunya, i en molts altres indrets del món, el moviment ecologista es troba en l'actualitat en un moment d'inflació, atès que moltes de les seves reivindicacions històriques, sobretot les de caràcter més ambientalista, s'han integrat ja a les agendes dels partits polítics i de les administracions públiques; el Departament de Medi Ambient de la Generalitat o les regidories de medi ambient de molts ajuntaments catalans són només alguns exemples de com la defensa del medi ambient és un discurs ja hegemònic i en mans del poder.

El model ecologista català ha heretat, com no podia ser de cap altra manera, moltes de les tendències dominants a Europa i els orígens del moviment els trobem també en els mateixos paràmetres, influències de caire anarquista, coneixement del territori a través de la tasca excursionista, l'escoltisme i també els nous corrents de pensament alternatius derivats del Maig del 68.

3.2. L'ecologisme a Lleida

La disposició geogràfica sempre és un element influent en qualsevol moviment social, però per a l'ecologisme encara ho és més, atès que el territori és en si mateix l'element de lluita. Aquesta primera idea ens fa diferenciar tres zones geogràfiques quant a la incidència del moviment ecologista a la província de Lleida: el Pirineu, el Prepirineu i la plana de Lleida⁶.

A la província de Lleida les lluites ecologistes de les dues darreres dècades es poden classificar, a grans trets, en dues línies de treball diferenciades. D'una banda, els moviments contra els projectes d'agressió al territori i, de l'altra, els moviments vinculats a la transformació del sistema productiu agrari actual, en què es proposa un model més sostenible. Lleida és la província amb menys densitat demogràfica del país i, per tant, això fa que tot sovint aquestes dues línies de treball estiguin fortament entrellaçades.

5 MORA I TICÓ, Pere (2004). *Els moviments socials a la Catalunya Contemporània*. Barcelona: Publicacions i Edicions UB.

6 COLELL, David (2009). *Els conflictes mediambientals a Ponent*. Lleida: Editorial Pedescau.

3.3. Els moviments contra les agressions al territori

Els conflictes ambientals o, dit d'una altra manera, les mobilitzacions socials contra els projectes d'agressió al territori, són presents de forma permanent a les terres de Ponent durant les dues darreres dècades. La gran extensió del territori, i molts altres factors socials i econòmics, ha fet que sovint les administracions i també les empreses privades posin l'ull a les nostres terres per desenvolupar-hi projectes que impliquen la degradació del territori. Conseqüentment, la població lleidatana s'ha organitzat i ha iniciat accions per donar resposta davant d'aquestes agressions, de vegades amb èxit i d'altres, no tant.

Malgrat que no és un moviment social com a tal, IPCENA (Institució de Ponent per a l'Estudi i Conservació de l'Entorn Natural) representa una entitat clau en el moviment ecologista lleidatà. Aquest col·lectiu ha participat en pràcticament totes les accions vinculades a la defensa del medi ambient que s'han viscut a les terres de Ponent des de l'any 1990, any de la seva creació. A part de les mobilitzacions contra les agressions al territori, també ha donat suport a plataformes per a la defensa dels espais naturals i ha endegat diverses campanyes de sensibilització per a la conservació del medi ambient.

Són més d'un centenar les mobilitzacions que Lleida ha viscut en els darrers temps: ⁷ l'abocador de Gimènells, parcs eòlics a les comarques de les Garrigues i de l'Urgell, les línies elèctriques que travessen totes les comarques de Ponent, la incineradora de Grefacs a tocar de Vallbona, els múltiples complexos d'esquí i urbanitzacions a l'Alta Ribagorça i un llarguíssim etcètera. Són projectes que han portat a la mobilització social de la població lleidatana a través de plataformes o altres models organitzatius.

Tot i que concretar en un sol projecte es fa difícil, en aquest document parlarem sobre la Plataforma Unitària contra l'Autopista Elèctrica del Pallars, una mobilització que a dia d'avui està encara en actiu i que per l'especial ubicació geogràfica, el Pallars Jussà, en volem fer ressò en aquest quadern.

⁷ David Colell. Els conflictes mediambientals a Ponent. Editorial Pedescrau. 2009 Lleida

⁸ <http://autopistaelectricano.blogspot.com/>

3.4. La Plataforma Unitària contra l'Autopista Elèctrica del Pallars

L'Autopista Elèctrica és un projecte de línia elèctrica d'alta tensió d'uns 400 kW que vol unir Penyalba (Aragó) amb Isona (Pallars Jussà) i connectar amb les ja existents de Sallent i Sentmenat també de 400 kW i la de la Pobla de Segur i el Pont de Suert de 200 kW. Aquesta línia afecta 14 municipis del Pallars Jussà i 75 de l'Aragó. L'autopista elèctrica té per objectiu exportar electricitat, la que sobra de les nombroses centrals nuclears franceses, fins al nord d'Àfrica i Portugal. Plantar torres d'alta tensió afavoreix determinades empreses que, a més, tenen el monopoli de la distribució d'energia de tot l'Estat espanyol.⁸

Tot i que les mobilitzacions contra l'autopista elèctrica tenen més de deu anys d'història, no és fins al 13 de desembre del 2008 que es conforma la Plataforma Unitària contra l'Autopista Elèctrica que connectaria Montsó-Isona. L'element més destacable d'aquest moviment és la capacitat de treball en xarxa que han generat els integrants de la Plataforma, i és que cal tenir en compte que el Pirineu no és un territori on els moviments socials hagin arrelat durant les darreres dècades, les poblacions petites, cada vegada més envellides, les grans distàncies entre aquestes i l'impacte que va tenir la repressió al Pallars en la postguerra espanyola han fet que aquest sigui un territori on els moviments socials tinguin poca presència al llarg del temps. Per això, la Plataforma juga un paper cabdal en la revitalització de les lluites contra les agressions al territori.

3.5. Moviment de transformació del model productiu agrari

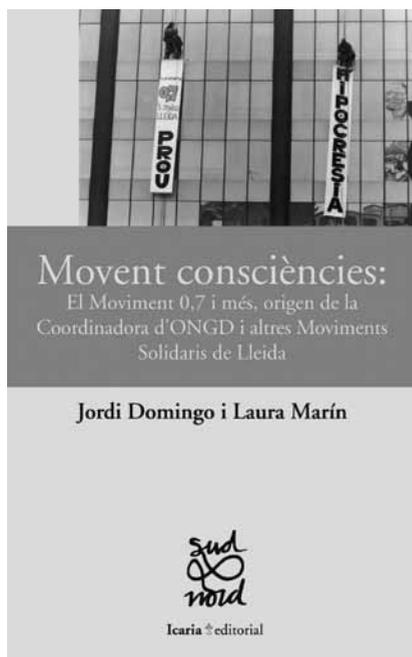
Les dues darreres dècades a la província de Lleida, concretament a les zones més rurals, s'han gestat unes dinàmiques que volen canviar el model de producció agrària convencional cap a un de més sostenible, més just i més respectuós amb el medi ambient. Per això, englobem aquestes reivindicacions socials dins del moviment ecologista.

Per parlar d'aquesta línia de mobilitzacions ens hem de dirigir a l'Assemblea Pagesa de Catalunya, un moviment social i un sindicat de base que va néixer el juny del 2002 i que té la seu social a Balaguer (la Noguera). El funcionament es basa en una assemblea setmanal oberta, periòdica i sobirana. L'Assemblea Pagesa treballa per una agricultura pagesa, autònoma, digna i respectuosa amb el medi ambient. Planteja com a objectiu principal la construcció d'un món rural viu i habitat, en el qual els pagesos i les pageses tinguin possibilitats de produir i vendre lliurement, i on la resta de la població rural s'afegeixi a la lluita per un nou model de desenvolupament rural.

Quan parlem de moviments per la defensa del territori, cal fer referència a la lluita antitransgènica, i les terres de Ponent han estat pioneres en aquesta mobilització. En aquesta línia, Som Lo que Sembrem és una plataforma que sorgeix des de l'Assemblea Pagesa de Catalunya i que té com a objectiu donar suport a una iniciativa legislativa popular queaturi els cultius i els aliments transgènics a Catalunya. Som Lo que Sembrem és una iniciativa que sorgeix de la Lleida rural i s'ha estès arreu del territori català.

4. MOVIMENTS DE SOLIDARITAT INTERNACIONAL

A Catalunya, ja a la primera meitat de dècada dels anys 80 es pot començar a parlar d'un conjunt d'actors que esmercen recursos per donar a conèixer i fer sentir les injustícies que es produeixen en l'àmbit internacional. Bé sigui en forma de solidaritat i denúncia envers situacions viscudes en països puntuals (comitès de solidaritat) com de pressió davant els organismes responsables (ONGD⁹, que ja el 1982 van iniciar una campanya de pressió perquè el govern de l'Estat espanyol destinés el 0,7% del PIB a l'ajuda per al desenvolupament). Si bé ja es podia parlar de diversos moviments i altres actors de solidaritat internacional a Catalunya, no serà fins al 1994 quan naixerà el màxim exponent d'aquests movi-

ments de solidaritat internacional dels darrers anys: el moviment del 0,7.

Aquest neix d'una acampada a Madrid i es consolida a partir de les sinergies que es creen en els territoris on es desenvolupa, retroalimentant els moviments locals i el moviment estatal. Va tenir diferents cicles pel que fa a les reivindicacions i al grau d'acció, però es va perllongar fins a principis del segle XXI.¹⁰

9 *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: Solidaritat Internacional i Antiracisme. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc*, febrer del 2002, núm. 24. Jaume Bofill.

10 L'any 2001 es va celebrar el V Encuentro de la RCADE (Red Ciudadana para la Abolición de la Deuda Externa, XCADE en català).

4.1. Els moviments de solidaritat internacional a les terres de Ponent: El moviment 0,7 i Més

L'any 1994, com a reflex del que passa a la resta de l'estat i pujant a l'onada mediàtica, a Lleida es duu a terme una acampada a la rambla de Ferran. El missatge era demanar el 0,7 % ja del PIB a institucions i administracions per als països empobrits i sensibilitzar la població de la situació que aquests pateixen.

Va ser una decisió que van emprendre col·lectius ja existents a Lleida i l'acampada va produir una reacció espontània, però amb gran acceptació de la ciutadania, amb una organització anàrquica, moltes hores de convivència i multitudinàries assemblees amb molta diversitat.

Durant els anys 95 i 96, i després de la decisió de l'Ajuntament de Lleida de cedir el 0,7%, comencen a posar-se els fonaments de l'actual Coordinadora d'ONGD de Lleida. També és en aquesta fase quan es comença a organitzar el moviment a Lleida i es crea la Comissió 0,7% i Més de Lleida. Les accions de sensibilització (concerts, tertúlies, etc.) i una estructura en comissions de treball és gràcies en part a les 24 hores de convivència, les assemblees i la presa de decisions sempre per consens que es repeteixen durant un tancament que hi va haver a la parròquia de Sant Andreu. Unes tancades que se succeïen arreu de l'Estat espanyol el novembre de 1996.

Un nou missatge es va anar forjant davant les falses promeses institucionals que només es limitaven a un 0,7 quantitatiu que no complien. El missatge es va difondre a través de les campanyes *0,7 i +, Més transparència i qualitat i Posa en marxa la teva solidaritat*. Les ganes de treballar i la gran diversitat dels membres de la Comissió 0,7% i Més de Lleida, entre els quals hi havia artistes, periodistes, ideòlegs, etc., culminen amb unes accions plàstiques i innovadores, que esdevindran un precedent i un aprenentatge per al moviment.

L'any 1998 el PP va presentar a tràmit una llei de cooperació que de retruc intensifica les accions del moviment en l'àmbit estatal amb la campanya *Per una Llei de cooperació justa i solidària*.

Aquest és un moment de maduresa de la Comissió 0,7% i Més de Lleida. El seu nivell d'activitat esdevé un referent per al moviment estatal, incrementa la sensibilització i la pressió a nivell local. És en aquest moment quan es produeix un canvi important en la trajectòria del moviment: la penjada al campanar de la Seu Vella d'un dels membres del moviment i d'un campament de suport als peus del castell durant prop d'un mes. Una acció amb repercussió quasi diària

als mitjans de comunicació locals, nacionals i estatals: Lleida esdevindrà un reflex, una imatge per a la resta de l'Estat i Catalunya.

Aquest impuls d'accions esbojarrades, impossibles, però que acaben funcionant, persisteix i culmina amb la *Campanya per l'abolició del deute extern, els anys 1999-2000*.

El *modus operandi* d'aquest moviment social basat en l'autoaprenentatge, el consens i el treball en xarxa s'adaptava perfectament a la proposta agosarada d'impulsar a escala estatal una consulta social per a l'abolició del deute. Es traslladava així la implicació al conjunt de la població, seguint l'exemple de democràcia participativa de la consulta zapatista.

Un cop més, Lleida continuava essent la imatge, i en aquest cas el motor del moviment estatal. Després de l'experiència pilot amb un referèndum local a Lleida l'any 1999, es va impulsar una xarxa construïda de dalt a baix que s'estén al llarg del territori i que fa un ús pioner de les noves tecnologies de la informació i la comunicació: la RCADE, XCADE, en català, que absorbirà la Plataforma 0,7 i altres moviments amb l'objectiu de realitzar una consulta social estatal coincidint amb les eleccions generals del 2000. S'aconseguirà la participació de més d'un milió de persones en l'àmbit estatal i es comptarà amb uns 10.000 voluntaris repartits en els més de 400 nodes o nuclis de població.¹¹

4.2. Objectius i mètodes

El 0,7 i Més va ser un moviment que partia d'uns objectius puntuals i quantitius, com el de destinar un percentatge del pressupost estatal a la cooperació pel desenvolupament, però va anar evolucionant cap a conceptes més qualitius i de transformació social com la participació de la societat civil en la gestió d'aquesta cooperació internacional, la demanda de l'abolició del deute extern dels països més empobrits econòmicament i la necessitat d'una democràcia més participativa a les nostres societats.

Pel que fa al mètode d'acció, el moviment sempre es va caracteritzar per utilitzar uns mitjans d'acció pacífics i orientats a la sensibilització de la societat civil i a la pressió política, tal com ja feien les xarxes de solidaritat antecessores. Un altre element destacable és que el moviment 0,7 i Més va ser pioner en l'ús de les NTIC (Noves Tecnologies de la Informació i Comunicació) i en un sistema

¹¹ La Consulta Social del Deute Extern a Catalunya. Barcelona: Ed. Mediterrània. 2001.

d'organització no jeràrquic basat en el treball en xarxa, també innovador en la manera de connectar amb la societat civil, tot barrejant l'art i la festa amb la denúncia. Un bagatge incorporat per molts dels moviments que han sorgit posteriorment.

4.3. Estructura

És possible que aspectes geogràfics hagin pogut incidir d'alguna manera en el cicle del Moviment 0,7 i Més a Lleida, i així ho exposa Jordi Domingo¹² en parlar de la incidència de la mida de la ciutat en el moviment: "Lleida no és ni una ciutat massa gran ni massa petita. Existeixen moltes relacions personals que faciliten els contactes entre els diferents actors i recursos de la ciutat. El fet de ser capital de província, d'altra banda, ofereix un seguit de delegacions territorials governamentals i polítiques, universitats i uns mitjans de comunicació locals que faciliten la visualització de l'objectiu i les accions del moviment."

Però les terres de Ponent han estat un territori històricament "aïllat" per la baixa densitat de població, entre altres. Aquesta realitat també pot haver incidit en la projecció que va tenir el moviment. La necessitat de portar les lluites al territori sense abandonar-lo ha impulsat el treball en xarxa, tot ajudant-se de les noves tecnologies i, com a conseqüència, s'han evitat molts centralismes.

Cal tenir en compte, també, factors pròpiament personals en la configuració dels moviments. Tal com afirma Ramon Morell, es podria dir que "per mala sort (per a la societat lleidatana) només va ser una casualitat que en aquell moment es trobés un grupet de persones tan implicades"¹³. I és que es fa difícil establir una relació entre el territori i la consolidació d'un grup de gent que provenien d'espais diferents, que apostaven per un tipus d'agitació social pacífica, creativa i molt plàstica i on cadascú era expert (o se'n va tornar) en alguna disciplina¹⁴.

La suma d'aquestes personalitats i la incidència dels trets territorials va fer que en sortís una combinació quasi perfecta pel que fa a la consecució de l'objectiu principal de qualsevol moviment social: treure a la llum les incoherències del sistema i aconseguir una àmplia i diversa base social que mostri simpatia i, en més d'un cas, prengui acció en les reivindicacions del moviment.

12 DOMINGO, Jordi; MARÍN, Laura (2011). *Movent consciències: El moviment 0,7 i Més, origen de la Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida*. Icaria Editorial.

13 En l'entrevista, Ramon Morell, a *Movent consciències. El moviment 0,7 i Més, origen de la Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida*. Icaria editorial 2011

14 Entrevista Cristina Saiz i Òscar Sisteré, membres del Moviment 0,7 i Més de Lleida. Febrer 2008.

4.4. L'Associació de Comerç Just de Lleida (Lo Cacau): un projecte local i global

Un grup de membres del 0,7 i Més de Lleida es van posar a treballar en una inciativa local que obeïa al discurs madurat de la solidaritat internacional. La transformació de les relacions internacionals comercials, en aquest cas a partir de la promoció del comerç just i dels seus principis, a la mateixa ciutat.

En aquesta direcció, i sota el paraigua de l'Associació del Comerç Just de Lleida, creada l'any 1998, es va obrir al carrer Cavallers la que aleshores va ser l'única botiga de comerç just de Lleida: Lo Cacau. No obstant això, aquest projecte tan ambiciós es va veure obligat a tancar, com moltes altres petites botigues independents de comerç just a l'Estat espanyol, a finals de 2007.

Botiga de Comerç Just "Lo Cacau". Font: Associació de Comerç Just de Lleida

Objectius i activitats

Lo Cacau tenia una doble finalitat: pretenia incidir simultàniament en problemàtiques locals (la degradació del barri antic) i globals (els desequilibris socials i econòmics amb el Tercer Món).¹⁵

D'aquesta manera, es va treballar en la revitalització del barri i del petit comerç, en el foment de les pràctiques comercials justes i en la denúncia de les que no ho eren, així com potenciar un model de consum responsable i alternatiu a les grans superfícies.¹⁶

A més de la venda de productes de comerç just, i seguint la dinàmica heretada del moviment, es realitzaven tot tipus d'activitats paral·leles (activitats al carrer, centres educatius, casals socials i fires...) per informar i sensibilitzar la ciutadania de Lleida sobre el comerç just. També formava part de l'ideari de l'associació treballar sempre conjuntament amb diferents xarxes socials i solidàries de Lleida i participar en la denúncia crítica en defensa d'altres causes socials, com el cas de les campanyes del *No a la guerra*.

4.5. La Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida: un projecte local i global

No podríem finalitzar l'apartat del Moviment 0,7 i Més sense parlar de la Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida. Neix el 1995, creix paral·lelament al moviment i es perpetua un cop aquest es dissol.

Si bé no es pot considerar pròpiament un moviment social,¹⁷ i per aquest motiu no es descriu amb més detall en aquest article, hi comparteix el tipus d'organització, basat en el treball en xarxa, l'horizontalitat i participació i la defensa d'uns interessos generals basats en unes relacions de justícia social entre els pobles del món. Actualment, més d'una trentena d'entitats de Lleida¹⁸ i comarques en formen part i participen activament a les assemblees mensuals amb l'objectiu de seguir endavant amb la tasca de defensar una cooperació transformadora cap a la justícia social.

14 Entrevista Cristina Saiz i Òscar Sisteré, membres del Moviment 0,7 i Més de Lleida. Febrer 2008.

15 SENDRA I FERRER, Àngels. "Al voltant del comerç just", Quaderns de Cooperació Internacional de la UdL. Núm. 2.

16 Dossier premsa Lo Cacau, Nadal 2007.

17 Segons Ibarra, en aquest mateix quadern, diferiria d'un moviment per les persones que representa i la seva identitat col·lectiva, l'estratègia dominant i el seu posicionament davant el sistema entre d'altres.

18 <http://www.coordinadora-ongd-lleida.cat/web.asp?mod=entitats>

5. MOVIMENT DE RESISTÈNCIES GLOBAIS

A partir de la Batalla de Seattle del novembre del 1999, un seguit de macromobilitzacions puntuals en importants ciutats d'arreu del món van donar popularitat mediàtica a un moviment social molt nou que van denominar "moviment antiglobalització". Aquestes macromobilitzacions criticaven les polítiques neoliberals de grans organismes internacionals com la Unió Europea, el Banc Mundial, l'Organització Mundial del Comerç, el Fons Monetari Internacional, i, a més, també aprofitaven les cimeres internacionals del G-8 per mostrar la seva protesta. Més enllà d'aquestes vistoses accions, durant els anys 90 es van anar gestant unes dinàmiques movimentístiques en diferents nuclis o nodes territorials que experimentaven noves maneres de fer que innovaven en models de lluita. En resum, s'estava gestant un moviment antiglobalització: el Moviment de les Resistències Globals.

En aquest text, parlem del Moviment de Resistències Globals que ha viscut Lleida en el darrer cicle de lluites. Per fer-ho, indagarem en algunes de les mobilitzacions que s'han gestat durant aquestes dues darreres dècades al node territorial de les terres de Ponent.

El moviment anomenat Resistències Globals o Antiglobalització va ser força actiu a les terres de Ponent durant la dècada dels 90 i durant la primera dècada del segle XXI. El principal grup impulsor de les dinàmiques del moviment antiglobalització a la Lleida dels 90 va ser la que s'anomenava Plataforma Global de Resistències (PGR).

La PGR va néixer arran d'un grup de persones que provenien d'una revista de Tàrraga que es deia *Actitud* i que es dedicava, ja a mitjan anys 90, a fer xerrades i publicacions per tal de difondre temàtiques com la lluita zapatista a Chiapas o la del Movimento Sem Terra (MST) del Brasil. També es van afegir a la nova aposta persones que provenien de l'àmbit de la cooperació internacional (suport al MST) i de l'àmbit estudiantil, concretament de l'ETSEA (Escola Tècnica i Superior d'Estudis Agraris) i de Treball Social de Lleida.

La PGR va ser el nucli que, juntament amb el Moviment 0,7 i Més, va dinamitzar les accions antiglobalització a Lleida, les protestes contra el Banc Mundial, l'OMC, el suport a altres lluites com la zapatista o l'organització dels viatges a les grans manifestacions antiglobalització a diferents ciutats europees.

Un dels moments amb més força de la PRG aquí, a la ciutat, correspon a quan es va fer una gran reunió per preparar els actes contra la celebració d'una cimera del Banc Mundial a Barcelona. Tot i patir un gran assetjament policial durant setmanes, es va acabar fent aquesta reunió a l'ETSEA, al local de l'associació ACULL (Associació Cultural Universitària Lleida). A la trobada hi van participar més de 100 activistes d'arreu de Catalunya i va acabar amb un control antiterrorista. En aquesta ocasió, Lleida comença a mostrar una implicació important en el que és el Moviment de Resistència Global en l'àmbit català.

La PGR, de vegades de manera unitària i molt sovint de manera coordinada amb d'altres moviments, sobretot el 0,7 i Més, va impulsar en aquests anys diferents accions, tant de caire formatiu com de denúncia al carrer. Cal destacar sobretot els seminaris de formació realitzats a Sort i a les Obagues i també la trobada amb els camperols de la KRRS Índia (Associació Estatal d'Agricultors de Karnakata) a Lleida amb motiu dels actes contra la cimera de l'OMC a Ginebra l'any 1998, i també les diferents manifestacions contra l'Europa del capital i la globalització, en què van intentar imposar aquest nou estil caracteritzat per la festa i l'alegria en les accions de denúncia.

La PGR va ser una de les principals protagonistes en el procés de consolidació del Moviment de Resistència Global (MRG) en l'àmbit català a finals de la dècada dels 90 i principis de la dècada del 2000. De fet, anteriorment no hi havia cap altre col·lectiu amb les sigles RG (Resistència Global) a tot el territori català, i aquesta és una mostra de la implicació de Lleida en la creació del MRG.

Paral·lelament, l'any 2002 apareix a Lleida, com a la resta de l'Estat, la Plataforma No a la Guerra. En el moment de l'aparició de la plataforma, la PGR ja havia fet una aposta important pel treball local impulsant l'Ateneu La Maixanta, situat al carrer la Palma. S'havia abandonat el vessant més internacional del moviment per prioritzar el treball i la dinamització social a escala local.

La Plataforma No a la Guerra aglutina molta diversitat d'integrants: sindicats, ONG, associacions de veïns, etc. "Foren sobretot les persones més actives de La Maixanta i del Moviment 0,7 i Més les que, juntament amb els sectors més combatius de l'estudiantat de Lleida (Alternativa Estel), sindical (CGT) i polític (PCPC), van suportar el pes organitzatiu i activista de la Plataforma No a la Guerra, però, en realitat, es tracta d'un moviment estrictament pacifista, no tenia un posicionament concret més enllà de la reivindicació que l'Estat espanyol no intervingués en la guerra a l'Iraq" ¹⁹, diferint d'aquesta manera del discurs de la PGR, més holístic i confrontatiu. Cal destacar que aquesta

experiència va cohesionar persones i moviments que eren presents en el moment a la ciutat de Lleida.

La gran influència lleidatana en l'àmbit català durant la lluita del No a la guerra es va materialitzar en el fet que les típiques banderoles del míssil amb una rodona vermella es van fer en una impremta lleidatana. Va acabar fent màquines noves per abastir de banderoles tot el territori català.

A dia d'avui, ben encetat ja el segle XXI, podem dir que una herència del Moviment de Resistència Global a Lleida és el Centre Social Autogestionat (CSA) La Maranya.

5.1 Què és La Maranya i on en trobem els orígens?

Va ser en aquest any 2005 quan es va crear el Centre Social Autogestionat, La Maranya. La iniciativa sorgeix de la necessitat d'unir esforços per part de dos col·lectius que interpreten la realitat des de la mateixa perspectiva estratègica. Suport Ponent i La Maixanta generen La Maranya, un nou espai que neix amb l'objectiu inicial d'albergar diferents projectes socials i polítics de resistència al poder.

El mes d'abril de l'any 2005 s'inaugura el CSA La Maranya. Durant els sis mesos previs a l'obertura es van realitzar treballs d'adequació de l'espai i intensos debats interns i reflexions col·lectives de com gestionar el nou centre. La Maranya fa una lluita local, de barri, que pretén ser un mecanisme d'incordi constant per al poder tan local com global. "A la Maranya ens dediquem a lluitar contra l'actual estat de les coses, perquè no ens agrada, i ho fem tot generant unes propostes de caràcter llibertari, això és el que fem a La Maranya." ²⁰

La Maranya s'ubica al carrer del Parc número 13, al bell mig del centre històric de la ciutat de Lleida. Evidentment, aquesta ubicació no és una casualitat. Ubicar un projecte polític al barri antic de la ciutat és en si mateix resistir a moltes coses, l'especulació urbanística i immobiliària que ha viscut tota la ciutat, i sobretot el centre històric, és un combat en el qual La Maranya ha participat activament: "Entenem també el barri antic com l'espai de lluita i de dignitat que li queda a la Lleida de tota la vida, una mica com la darrera trinxera contra el progrés a la nostra ciutat. D'alguna manera estem enganxats al centre històric, i ens és difícil d'imaginar una Maranya lluny d'aquest." ²¹

19 Entrevista a Josep Manel Busqueta. Novembre 2009.

20 Entrevista a Arnau Galí, membre del CSA La Maranya. Març 2010.

21 Entrevista a Arnau Galí, membre del CSA La Maranya. Març 2010.

5.2. L'estructura

D'una banda, el CSA La Maranya és un projecte d'agitació social i política gestionat a través de l'assemblea política i pretén despertar la societat adormida, reivindicar i sacsejar els poders polítics, econòmics i socials.

De l'altra, el CSA La Maranya és justament això, un centre social, un espai físic que alberga diferents projectes socials i polítics que es caracteritzen per fer una lluita constant i permanent contra els discursos dominants a la nostra societat. Durant aquests cinc anys de vida, La Maranya ha donat seu a diferents projectes socials, tots projectes de base, locals, de caràcter revolucionari i transformador. Alguns exemples són el Grup d'Aprenentatge Col·lectiu de Lleida, la corresponsalia del setmanari *La Directa* a les terres de Ponent, el Col·lectiu Agroecològic (KAE) de Lleida, la distribuïdora alternativa Les Anònimes o l'Assemblea pel Decreixement.

Aquesta condició de centre social converteix La Maranya en un espai quotidià on es reuneix la gent per treballar o realitzar-hi activitats socials. En el fons, en aquests escenaris és on s'estableixen els vincles a partir dels quals la gent es coneix, s'hi forma políticament, pren esperit crític, es compromet, genera llaços i decideix emprendre determinades mobilitzacions o mogudes. És una escola de vida i un taller d'entrellaçar les ànimes combatives de la nostra societat.

5.3. El mètode: les accions col·lectives, creatives, innovadores i de barri

Un dels actius més importants dels moviments que ha donat forma a l'anomenat últim cicle de protestes, i que en aquest cas ho podem concretar en el cas dels moviments de resistències globals i també de projectes com el CSA Maranya, és la seva capacitat creativa i innovadora per generar noves formes d'acció col·lectiva amb les quals comunicar i transmetre demandes, establir complicitats i identitat entre els seus membres i, sobretot, desafiar les autoritats i l'hegemonia del sistema capitalista.

La manera de fer característica de La Maranya correspon a aquest mètode. Les accions directes, les cercaviles reivindicatives, les jornades de formació, les reivindicacions festives amb simbolismes, els cinefòrums, les festes majors alternatives, les performances reivindicatives a les rues carnavalesques, la popularització de les accions socials. Aquest és el mètode d'acció que ha marcat les activitats pròpies de La Maranya durant aquests cinc anys de vida.

Una altra de les característiques dels moviments socials de les terres de Ponent, sigui per les distàncies humanes que té Lleida, sigui per un ímpetu especial per fer pinya, és el treball en xarxa. Campanyes polítiques, accions col·lectives, festes majors alternatives i un llarg etcètera d'activitats són organitzades amb la resta de col·lectius socials de la ciutat de Lleida. Les accions col·lectives són la gran riquesa dels moviments socials d'aquesta ciutat.

El CSA La Maranya és un exemple del que anteriorment hem citat com a consolidació de les mobilitzacions en projectes locals, estables, amb un espai físic concret i, sobretot, amb la consolidació d'unes activitats reivindicatives continuades i permanents.

6. UN MOVIMENT CIUTADÀ A LES PLACES

Un nou moviment ciutadà naixia sota una nomenclatura encara no definida (15-M, Democràcia Real Ya, Indignats, etc.). L'espurna que fa explotar la mobilització és la indignació i el descontent d'una societat que denuncia una classe política que perpetua els seus privilegis i alimenta els d'un sector financer causant de la crisi econòmica que estem patint. Tot plegat, en detriment dels drets socials més bàsics, que es veuen bruscament retallats. Aquesta societat mobilitzada exigeix una qualitat democràtica molt deteriorada, en el moment actual, per la gran influència del poder econòmic sobre el poder polític.

La característica principal del moviment és la seva convocatòria a través de les xarxes socials, està clar que aquest mètode de comunicació s'inspira en les mobilitzacions populars que ha viscut el nord d'Àfrica durant el 2011. Arran d'una concentració que es va celebrar el 15 de maig del 2011 arrenca amb força la mobilització a places i carrers de Catalunya, de l'Estat espanyol i progressivament en centenars de ciutats d'arreu del món.

Durant les primeres setmanes, a la ciutat de Lleida, com a la resta de Catalunya i d'arreu, la mobilització s'assenta en forma de campament i assemblees diàries multitudinàries a la plaça Ricard Vinyes. L'ocupació de l'espai públic per a una reivindicació ciutadana s'ha fet palesa amb un mosaic de cartells, pancartes i activitats que difonen el missatge d'indignació a totes hores a la plaça, un espai en el qual tothom pot fer sentir la seva veu i que disposa d'una crònica diària i debat paral·lel a la xarxa.

En destaca l'heterogeneïtat dels integrants, així com de les propostes que se'n deriven. Aquests trets enriqueixen enormement el procés de conformació d'una mobilització.

Posteriorment, aquest moviment s'ha descentralitzat en assemblees de barris i especialitzat en comissions concretes. Aquesta especialització és el que ha permès una activitat més continuada i l'entrada d'algunes demandes del moviment a l'agenda política, com la dació en pagament a partir de la Plataforma d'Afectats per al Hipoteca i el conseqüent posicionament de partits, grups i institucions.

Foto: Oscar Martínez Martínez

7. CONCLUSIONS

Per finalitzar, podríem fer una primera apreciació, sense ser del tot específica de les terres de Ponent: en les darreres dècades, però sense tenir en compte encara en què pot desembocar l'actual moviment del 15-M, els moviments socials han consolidat les seves mobilitzacions en projectes locals i estables. Amb un espai físic concret, i sobretot amb unes activitats socials continuades i permanents.

Durant anys es va lluitar amb una estratègia d'agitació i mobilitzacions al carrer, però el blindatge del sistema (mitjans de comunicació que ignoren les accions de la societat civil, la repressió, la tendència a d'individualisme, l'allunyament i difuminació dels centres de presa de decisió...) ha provocat l'ampliació cap a noves estratègies. Per combatre la mundialització econòmica i l'expansió del capitalisme a cada racó del planeta terra, cal fer just el contrari del que fa el poder. Cal localitzar les lluites, fer-les més properes a la ciutadania, cal localitzar els projectes, donar-los identitat local.

Els moviments socials a les terres de Ponent prenen una identitat pròpia que ve marcada per diferents factors i un d'aquests és la disposició geogràfica, que té com a resultat una baixa densitat de població arreu del territori. D'aquesta realitat en resulten dues característiques que esdevenen elements clau en els moviments socials ponentins. D'una banda, tot i la dificultat històrica, els moviments socials de Ponent sempre han intentat portar lluites de país i internacionals a la nostra ciutat. Aquest fet ha potenciat la coordinació amb la resta del territori i ha innovat en el treball en xarxa. Fruit de les experiències anteriors i dels moments de coneixença compartits, molts moviments de Lleida treballen plegats "hi ha més espais comuns de trobada amb un fort component estratègic"²². De l'altra, a les zones menys poblades és apreciable una heterogeneïtat de fronts de lluita assumits per part d'un sol col·lectiu. Sovint un ateneu, un centre social o una taberna és qui dinamitza tant plataformes contra les agressions al territori com també campanyes antirepressives i antiglobalització, tot aglutinant així les diferents lluites en un sol nucli de conscienciació i acció.

Tots ells, malgrat pertànyer a diferents estadis de la classificació històrica d'Ibarra, comparteixen una estreta relació amb les NTIC pròpia de la generació actual de moviments socials i d'altres actors de transformació social, una relació que intensifica i potencia la dinàmica global local.

22 Entrevista Gerard Sala . Membre de l'AJLL. Febrer 2010.

Per tant, l'actual es considera un moment productiu, pel treball constant a partir dels projectes locals i perquè els diferents moviments socials han sabut adaptar els diferents ritmes a dinàmiques de treball conjuntes. Unes dinàmiques de conscienciació constants, preparades per interactuar amb les noves protestes que puguin sorgir en aquesta segona dècada de segle XXI.

Bibliografia

- BUCH, R. (2007). *L'Esquerra Independentista avui*. Barcelona: Columna Edicions
- COLELL, David (2009). *Els conflictes ambientals a Ponent*. Lleida: Pedescau
- DOMINGO, J.; MARÍN, L. (2011). *Movent consciències. El moviment 0,7 i Més, origen de la Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida*. Lleida: Icaria Editorial
- PRAT, Enric (coord.) (2004). *Els moviments socials a la Catalunya contemporània*. Barcelona: Publicacions i edicions UB
- D.A. *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: Solidaritat Internacional i Antiracisme*. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc, núm. 24. Jaume Bofill. Febrer 2002. Barcelona
- D.A. (2006). "Al voltant del comerç just", *Quaderns de Cooperació Internacional de la UdL*. Núm.2. Edicions de la Universitat de Lleida
- D.A. (2001). *La Consulta Social del Deute Extern a Catalunya. Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern*. Barcelona: Editorial Mediterrània

BIBLIOGRAFIA DISPONIBLE AL CENTRE DE DOCUMENTACIÓ EN COOPERACIÓ I SOLIDARITAT (CDOCS)

- ALAMANY, E.; SERRÀ, M.; UBASART, G. (2010). Construint municipi des dels moviments socials: candidatures alternatives i populars i barris en lluita. Barcelona: Icaria
- ANTENTAS, J. M. (2011). Las voces del 15-M. Barcelona: Los Libros del Lince
- CASQUETTE, J. (1998). Política, cultura y movimientos sociales. Bilbao: Bakeaz
- DOMINGO, J.; MARÍN, L. (2011). Movent consciències: El moviment 0,7 i Més, origen de la Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida. Barcelona: Icaria
- FERNÁNDEZ, J.; SEVILLA, C.; URBÁN, M. (eds.). (2012). ¡Ocupemos el mundo! = Occupy the world! Barcelona, Madrid, Atenas, Túnez, El Cairo, Lisboa, Islandia, Oakland, Wall Street, Londres, Moscú, Tel Aviv. Barcelona: Icaria
- GODÀS, X.(2007). Política del disenso: sociología de los movimientos sociales. Barcelona: Icaria
- IBARRA, P.; MARTÍ, S.; GOMÀ, R. (2002). Creadores de democracia radical: movimientos sociales y redes de políticas públicas. Barcelona: Icaria
- IBARRA, P.; TEJERINA, B. (1998) (eds.). Movimientos sociales, transformaciones políticas y cambio cultural. Madrid: Trotta
- JAVALOY, F. (2001). Comportamiento colectivo y movimientos sociales: un enfoque psico-social. Madrid: Prentice Hall
- LARAÑA, E.; GUSFIELD, J. (1994). Los nuevos movimientos sociales; de la ideología a la identidad. Madrid: CIS
- LARAÑA, E. (1999). La construcción de los movimientos sociales. Madrid: Alianza
- MC ADAM. D.; MC CARTHY, J. D.; ZALD, M. N. (1999). Movimientos sociales. Perspectivas comparadas . Madrid: Istmo
- NEVEU, E. (2002). Sociología de los movimientos sociales. Barcelona: Hacer
- OFFE, C. (1988). Partidos políticos y nuevos movimientos sociales. Madrid: Sistema
- PONT, J. (2004). La ciudadanía se moviliza: los movimientos sociales y la globalización en España. Barcelona: Flor del Viento
- RIECHMANN, J.; FERNÁNDEZ BUEY, F. (1994). Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales. Barcelona: Paidós.

- SENDRA, A.; FRANCÈS, G. (2006). Al voltant del Comerç Just. Quaderns de Cooperació Internacional de la UdL, 2. Lleida: Edicions UdL
- TAIBO, C. (2011). Nada será como antes: sobre el movimiento 15-M. Madrid: Catarata
- TARROW, S. (1997). El poder en movimiento. Los movimientos sociales, la acción colectiva y la política. Madrid: Alianza universidad
- TOLEDO, G. (2011). Razones para la rebeldía. Barcelona: Península.
- VIEJO, R. (2011). Les raons dels indignats. Barcelona: Pòrtic
- VIVAS, E.; ANTENTAS, J. M. (2012). Planeta indignado. Ocupando el futuro. Madrid: Sequitur
- XCADE (Xarxa Ciutadana per l'Abolició del Deute Extern) (2001). La consulta social del deute extern. Barcelona: Ed. Mediterrània
- ZUBERO, I. (1996). Movimientos sociales y alternativas de sociedad. Madrid: Hoac

WEBGRAFIA

Associació per la Taxació de les Transaccions i per l'Ajuda als Ciutadans (ATTAC)
<http://www.attac.es/>

Casal Independentista L'Ocell Negre
<http://ocellnegre.blogspot.com/>

Centre d'Estudis sobre Moviments Socials /UPF
<http://www.upf.edu/moviments/>

Comité para la Anulación de la Deuda del Tercer Mundo
<http://cadtm.org/Espanol>

Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida
<http://www.coordinadora-ongd-lleida.cat/>

Democracia Real Ya
<http://www.democraciarealya.es/>

Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament
<http://www.fcongd.org>

Fundación Betiko
<http://fundacionbetiko.org/>

Institució de Ponent per a l'Estudi i Conservació de l'Entorn Natural (IPCENA)
<http://www.ipcena.org/>

Movimiento 15-M
<http://movimiento15m.org/>

Observatorio del Conflicto Social
<http://observatoridelconflicte.org/es/%C2%BFqui%C3%A9nes-somos>

Observatori del Deute i la Globalització
<http://www.odg.cat>

Plataforma Aturem la Guerra
<http://www.aturemlaguerra.org/>

Plataforma Unitària contra l'Autopista Elèctrica del Pallars
<http://autopistaelectricano.blogspot.com.es/>

Red por la Abolición de la Deuda Externa y la Restitución de la Deuda Ecológica
<http://www.quiendebeaquien.org/>

Som lo que Sembrem
<http://www.somloquesembrem.org>

Universitat de Lleida
Oficina de Desenvolupament
i Cooperació

Amb la col·laboració de:

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida